

Sadan vuoden sadonkorjuu - vuoden 1920 “Korvike-Oktoberfest”¹

Mikko Tyni

Olutkulttuuriseuramme Oktoberfest järjestetään nyt kymmenettä kertaa. Nimeä myöten se on Münchenin tunnetun kansanjuhlan pienimuotoinen mukaelma - ainakin hengessä, jos ei materiassa. Siinä missä seuramme saattaa nyt juhlistaa tapahtumansa ensimmäistä kaksinumeroista kertaa, jää varsinainen Oktoberfest vallitsevan tartuntatautilanteen johdosta kokonaan viettämättä. Tällä perusteella juhla on jouduttu peruuttamaan kolmesti, edellisen kerran vuoden 1873 koleraepidemian yhteydessä. Siten emme tavalliseen tapaan voi verrata omaa vaatimatonta tilaisuuttamme siihen, joten hakekaamme kepeää rinnastusta historiasta. Olen valinnut lyhyen puheenvuoroni aiheeksi katsauksen Oktoberfestiin vuonna 1920, siis sata vuotta sitten. Se on monellakin tapaa mielenkiintoinen ajankohta, huomioiden silloinen maailmantilanne ja sen monenlaiset yllättävätkin yhtäläisyydet tähän päivään - draamaa ja poikkeusoloja ei silloinkaan puuttunut oluen kansanjuhlan ympäriltä.

Syyskuussa 1920 Eurooppa oli vielä toipumassa maailmansodasta, jonka laineet olivat lyöneet aina marraskuuhun 1918. Sota ja sitä seuranneet rauhansopimukset olivat myllänneet perusteellisesti siihenastisen Euroopan keskeisimmät instituutiot ja muuttaneet montaa maantieteellistä ja kulttuurista rajaa. Keisarit ja kuninkaat saivat väistyä ja tilalle nousi vaalein valittuja tai valtatyhjiön muutoin täyttäneitä uusia hallitsijoita ja hallintomuotoja. Saksan keisarikunta oli romahtanut ja sen raunioille perustettu alusta alkaen suurta epäluottamusta ja vastustusta kohdannut parlamentaarinen järjestelmä, nk. Weimarin tasavalta. Pinta-alaa suurvalta oli menettänyt lähes 13% verran, joukossa maan tärkeimmät teollisuusalueet. Myös katolisen ja konservatiivisen Baijerin osalta maailmanjärjestyksen totunnaiset peruspilarit olivat rauhan tulon myötä pahoin horjuneet. Viimeinen Wittelsbach, kuningas **Ludwig III** oli ensimmäisenä saksalaisena monarkkina syösty valtaistuimeltaan ja vajaan puolen vuoden sisällä, loppuvuodesta 1918 keväeseen 1919 oltiin korvaavina valtiojärjestyksinä nähty sosialistinen kansantasavaltakokeilu, sitä seurannut lyhytikäinen radikaali kommunistihallinto ja lopulta sen verinen kukistaminen Weimarin sosiaalidemokraattihallituksen vastahakoisesti tukemien oikeistolaisten vapaajoukkojen, *Freikorpsien*, toimesta. Olipa muuan pienpuoluejohtaja **Adolf Hitlerkin** ennättänyt loppuvuodesta pitää ensimmäisen julkisen puheensa Hofbräukellerissä Isar-joen itärannalla. Vuosi 1920 oli ensimmäinen, jolloin Münchenin kaduilla ei nähty aseellisia yhteenottoja, mutta vakaudesta tuskin kukaan saattoi puhua ja tulevaisuudenuskokin oli koetuksella - talouskurimuksen ja työttömyyden ohella erilaisia vallankumoushankkeita vasemmalta ja oikealta demokratian kasvukivuista kärsivässä maassa ja maanosassa ponnahti uutisotsikoihin lähes viikoittain. Taiteistaankin tunnetun kaupungin kultaisen kauden katsottiin päättyneen. Tässä viitekehyksessä juuri maanläheinen baijerilainen olutkulttuuri oli niitä harvoja maailmanpalon läpi sinnitelleitä entisen, turvallisen ja

---

¹ Esitelmä Olutkulttuuriseuraman Oktoberfest -tapahtumassa Tampereella 26.9.2020

totunnaisen toteemeja, joita maailmanhistoriallisten tapahtumien hirmumyrsky ei ollut haudannut alleen.

Agraariyhteiskunnalle ominainen maatalouden vuosikierto saneli myös olutkulttuurin vuotuiset käännekohdat. Keväällä kylvettyä satoa korjattiin elokuussa ja sadonkorjuun päätökseen saattamista juhlittiin syyskuussa juomalla kesän yli luolissa ja kellareissa säilöttyä olutta. Kuninkaallisen avioliiton kunniaksi Münchenissä järjestetty kansanjuhla 110 vuotta sitten oli ennättänyt muodostunut vuotuiseksi syys-lokakuun perinteeksi, jonka ensimmäinen maailmansota oli neljäksi vuodeksi katkaissut. Yhteiskunnallisen jälleenrakentamisen hengessä oli kuitenkin jo 1919 järjestetty pienimuotoinen *Herbstfest*, syksyn juhla. Vuonna 1920 tämän oli määrä toistua ja rohkaistua entisestään. Näistä poikkeusvuosien juhlista on käytetty ainakin jälkikäteen nimitystä *Ersatz-Oktoberfest*, "korvike-Oktoberfest", joka ilmaisuna viittasi sota- ja säännöstelytalouden tutuksi tekemään korvikkeen käsitteeseen. Sellaisena ne näyttäytyivät erilaisten korvikkeiden varassa elävälle kansalle.

Tapahtuneiden mullistusten johdosta kaksiviikkoinen² poikkeusolojen orastava Oktoberfest oli müncheniläisten tapahtumakalenteriin palatessaan monella tapaa identiteetiltään hukassa. Ensinnäkin, suora historiallinen kytkös Baijerin kuningashuoneeseen oli Wittelsbachien 738-vuotisen monarkian romahduksen myötä katkennut. Tämän historiallisen yhteyden symbolina oli tapahtuman alkuvuosista saakka kohonnut näyttävä, massiivinen kuninkaanteltoa juhla-alueen keskipisteenä. Teltan poissaolo viestitti perustavanlaatuisesta yhteiskunnan muutoksesta, johon juhlan ja juhlakansan oli nyt mukauduttava. Kiitos Oktoberfestin jatkumisesta ylipäättään maailmansodan jälkeen kuuluu oikeastaan müncheniläisille *Schützenvereineille*, lähinnä rintamamiehistä koostuneille ampumaseuroille, jotka syyskuussa 1919 päättivät varovaisesti palauttaa odotetun syysjuhlaperinteen ampumakilpailunsa yhteyteen huolimatta kuningaselementin poisjäämisestä. Liittyipä kruunun keikahtamiseen vielä toinenkin - näkökulmasta riippuen - ironinen tai traaginenkin yhteys Oktoberfestiin: marraskuun 1918 vallankumous Münchenissä, joka kulminoitui kuninkaan maanpakoon rajan yli Itävaltaan sai alkunsa juuri Theresienwiesen niityllä pidetystä sosialistisesta kansankokouksesta. Toisaalta vuoden 1920 juhla saattoi tietyiltä oleellisilta osin tarjota myös varovaista paluuta entiseen: nyt nimittäin saatettiin ensi kertaa maailmansodan syttymisen jälkeen jälleen nauttia litran mitassa täysivahvuista olutta, Oktoberfestbierinä tunnettua *Märzeniä*, joka oli vakiintunut juhlan arkkityypiksi oluttyyliksi vuodesta 1871. Ero oli dramaattinen vuoden 1919 festiin, jolloin oli vielä jouduttu tulemaan toimeen 2,5 -prosenttisella *Dünnbierillä* ja valomerkkikin, näin suomalaisittain ilmaisten, oli tullut jo puoli seitsemältä. Tältä osin oltiin lopultakin palattu ennalleen - tämä jälkimmäinen "korvike-Fest", jota jo "pieneksi Oktoberfestiksi" juhlakansan parissa ja sanomalehdissä uskallettiin nimittää, muistetaankin puutteen ajan juhlanä, jossa ilo pääsi vähitellen valtaamaan baijerilaisten nälkiintyneet - vai olisiko osuvampaa puhua janoontuneista - sielut. *Rosenheimer Anzeiger* -sanomalehti kuvasi osuvasti tapahtuman luonnetta otsikollaan "*Das Erste Münchener Oktoberfest ohne Defizit!*" - ensimmäinen müncheniläinen Oktoberfest ilman puutetta!³

---

² Juhla järjestettiin 4-19. syyskuuta 1920

³ *Rosenheimer Anzeiger*, 21.9.1920.

Toisaalta myös soraääniä kuultiin valveutuneilta kaupunkilaisilta jo ennen juhlan alkua; oikeusneuvos **Max Heiglmayer** vaati nimittäin kaupunginvaltuustoa sulkemaan juhla-alueelta snapsitavernat, koska niiden olemassaolo aiheuttaisi lähialueiden asukkaiden häiriöksi "toistuvaa järjetöntä juopumusta" ("*Sinnloser Betrunkenheit*")! Tiedossa ei ole, miten asiassa lopulta meneteltiin, mutta ainakaan oluen tarjoilussa ei vyötä kiristetty. Kuninkaallisen teltan ohella toinen merkittävä muutos alueella nimittäin koski *Wirtsbudenringin*ä tunnettua kymmenien pienten myyntikojujen muodostamaa aluetta, joka perinteisesti oli ympäröinyt tätä telttaa. Keskipisteen puuttuessa se oli käynyt alkuperäisessä muodossaan tarpeettomaksi ja sai tehdä tilaa uudelle, vielä nykyisinkin alueelta löytyvälle oluthallikujalle, johon laajenivat kaupungin silloisten suurten klassikkopanimoiden Bürgerbräun, Franziskanerin, Löwenbräun, Thomasbräun, Wagnerbräun ja Weisses Bräuhausin festivaali-oluthallit. Mikään ei ollut pientä tai vähäpätöistä Münchenin olutmaisemassa tuolloinkaan.

Näistä mallasmajoista varhaisin, 1895 pystytetty Thomasbräun paviljonki oli valmistuessaan tarjonnut tuulensuojaa 800 janoiselle ja viimeisenä sotaa edeltäneenä vuonna 1913 oli jo kaikilla kaupungin suurpanimoilla vastaavat, monituhatta paikalliset janonsammutustemppelit, joita kuvaavasti nimitettiin olutlinnoiksi, *Bierburgeiksi*. Todettakoon, että alueen nykyisistä teltoista suurin, Hofbräun 10 000 -paikkainen, jää sekin toiseksi tuolloiselle Pschorr-panimon 12 000 oluenjuojan kolossaaliselle ohrakatedraalille. Oluen rooli syksyllä 1920 nousi tärkeäksi sikäläkin, kun ruokatarjoilun puolella oltiin vielä pula-ajan realiteeteissa; grillattua kanaa, paahdettua härkää ja makkaroita ei ollut tarjolla loputtomia kukkuraisia pöytiä, vaikei ilmeisesti aivan edellisvuoden vihanneskattauksen varassa oltukaan. Janon ohella mallasjuoman oli kirjaimellisestikin toimittava myös nestemäisenä leipänä. Oktoberfest on aina ollut ruumiin ravinnon ohella myös monipuolinen elämystapahtuma, yhdistäen markkinoilta, tivoleista ja sirkuksista tuttuja huveja. Erilaiset varietee-esitykset, komedianäyttämöt ja paraatikulkueet ovat kuuluneet tapahtuman vakio-ohjelmaan. Oluen voimalla aikuisetkin kävijät löytävät toisinaan pikkulapsen itsestään ja niinpä erilaisten karusellien ja maailmanpyörien ohella vuonna 1920 valmistunut jättiläismäinen puurakenteinen tornimainen kierreliukumäki, *tobogga*, on edelleen käytössä juhla-alueella. Onpa vielä tässä yhteydessä myös syytä mainita syksyisten olutjuhlien jatkuvuuden takeeksi vuonna 1920 perustettu Oktoberfest-yhdistys, joka ryhtyi tukemaan Münchenin kaupunkia sen tärkeimmän vuotuisen tapahtuman järjestämisessä.

Sata vuotta sitten pidetty Münchenin *Kleines Oktoberfest* voidaan nähdä siis Oktoberfestin takaisinpaluun ensiaskeleena - kehityssuunta kun olisi voinut olla vastakkainenkin. Se tarjosi vierailleen henkisen paon sosiaalisesti ja taloudellisesti epävakaa sodanjälkeisen ajan ahdistuksesta kuin takaumana menneestä, myyttisestä paremmasta ajasta, kuitenkin tosiasiat tunnustaen ja puhalsi takaisin eloon jo hiipuneen Oktoberfestin hengen, luoden eheän pohjan sitä seuranneiden vuosikymmenten juhlallisuuksille.